

Stan odżywienia osób starszych przebywających w ośrodkach opieki całodobowej

The nutritional condition of the elderly people staying in 24 hours a day care centres

Martyna Koczy¹, Tomasz Irzyniec^{1,2}, Zofia Nowak-Kapusta¹

¹ Zakład Promocji Zdrowia i Pielęgniarstwa Środowiskowego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

² Oddział Nefrologii ze Stacją Dializ, Szpital MSWiA w Katowicach

Streszczenie

Wstęp. Proces starzenia, często związany z wielochorobowością, prowadzi do ograniczeń w funkcjonowaniu organizmów. Osoby starsze obciążone są ryzykiem niedożywienia, co związane jest z problemami medycznymi, psychicznymi a także społecznymi. **Cel.** Celem pracy była ocena stanu odżywienia pacjentów przebywających w ośrodkach opieki całodobowej na terenie województwa śląskiego. **Materiał i metody.** Badania z użyciem autorskiej ankiety i kwestionariusza MNA (Mini Nutritional Assessment) przeprowadzono u 80 pensjonariuszy ośrodków opieki całodobowej (57 kobiet i 23 mężczyzn) w wieku $82,3 \pm 8,7$ lat i średnim czasie pobytu w placówce $16,9 \pm 14$ miesięcy. **Wyniki.** Wyniki kwestionariusza MNA wskazujące na prawidłowe odżywienie uzyskała 1/4 ankietowanych (26%), około 2/3 (58%) było zagrożonych niedożywieniem, 15% respondentów charakteryzowało niedożywienie. Średni wynik całej grupy wyniósł $20,6 \pm 3,6$. Częściej zagrożeni niedożywieniem są pacjenci unieruchomieni, mniejsze ryzyko niedożywienia występuje u pacjentów w z wysokimi wartościami MAC i CC. **Wniosek.** U osób w starszym wieku szczególnie przebywających w ośrodkach opieki społecznej powinno się prowadzić regularne badania oceny stanu odżywienia. (Gerontol Pol 2019; 27; 36-42)

Słowa kluczowe: stan odżywienia, skala MNA, osoba starsza

Abstract

Introduction. Ageing often connected with many chronic diseases results in organism functions limitation. Elderly people are exposed to the danger of malnutrition that is linked to medical, mental and social problems. **Aim.** The aim of the research is estimation of the nutritional condition of the elderly people staying in 24 hours a day care centres in the voivodship of Silesia. **Material and methods.** The research with the own survey and the MNA questionnaire (Mini Nutritional Assessment) was conducted among 80 residents of the 24 hours a day care centres (57 women and 23 men) aged 82.3 ± 8.7 years and with the average time of stay in the care centre of 16.9 ± 14 months. **Results.** The MNA questionnaire shows correct nutritional state at 1/4 surveyors (26%), at about 2/3 (58%) were endangered with malnutrition, 15% of the respondents were malnourished. The average result of the whole group is 20.6 ± 3.6 . The immobilised patients are more often endangered with malnutrition. The patients with correct measurements of arm and calf circuit are less prone to malnutrition. **Conclusion.** Estimation of the nutritional condition should be held regularly among elderly people especially staying in the care centres. (Gerontol Pol 2019; 27; 36-42)

Key words: the nutritional condition, MNA scale, an elderly person

Wstęp

Proces starzenia często związany z wielochorobowością prowadzi do ograniczeń w funkcjonowaniu organizmu. Konieczne staje się korzystanie z pomocy osób trzecich lub opieki całodobowej. Osoby starsze szcze-

gólnie narażone są na ryzyko niedożywienia. Wiąże się to między innymi ze zmianami w układzie pokarmowym takimi jak: utrata uzębienia, zmniejszona liczba kubków smakowych, suchość w jamie ustnej, problemy z przełykaniem, zaburzenia węchu, zmniejszone wydzielanie kwasu żołądkowego oraz pogorszenie perystaltyki

Adres do korespondencji: ✉ Tomasz Irzyniec; Śląski Uniwersytet Medyczny, Zakład Promocji Zdrowia i Pielęgniarstwa Środowiskowego; ul. Głowackiego 10, 40-052 Katowice ☎ (+48 32) 782 72 21 ✉ tirzyniec@sum.edu.pl

jelit [1-3]. Szczególnie ważne jest monitorowanie stanu ich odżywienia. Wykrycie nieprawidłowości na wczesnym etapie pozwoli na wdrożenie odpowiedniego postępowania i spowolnienie procesu utraty samodzielności w życiu codziennym [2,4,5].

Żywnienie osób w podeszłym wieku stanowi duże wyzwanie dla dietetyków i zespołów żywieniowych tworzących jadłospisy indywidualne, dla oddziałów geriatrycznych oraz ośrodków opieki nad osobami starszymi [3,5]. Podczas układania jadłospisu, nie wystarczy określić zapotrzebowanie na podstawowe składniki odżywcze oraz witaminy i minerały. Dieta musi być indywidualnie dobrana do potrzeb pacjenta, ze względu na szereg schorzeń, problemów czynnościowych układu pokarmowego oraz stan pacjenta i zdolność przyjmowania przez niego pokarmów [3,6-8].

Według stanowiska Europejskiego Towarzystwa Żywnienia Pozajelitowego i Dojelitowego (ESPEN) dieta stworzona dla osób starszych ma nie tylko wyrównywać niedobory, ale przede wszystkim zapobiegać ich powstawaniu. Powinna spełniać następujące funkcje: dostarczanie wszystkich potrzebnych niezbędnych składników, poprawianie stanu odżywiania i funkcjonowania, utrzymanie ich na odpowiednim poziomie oraz zmniejszenie skutków ubocznych niedożywienia. Zalecana jest dieta lekkostrawna, bogatobiałkowa ze zmniejszoną zawartością tłuszczów i cukrów prostych, dopasowana do upodobań pacjenta i podana w formie najlepiej przyswajalnej [1,5,9,10]. U pacjentów niedożywionych lub z większym zapotrzebowaniem na składniki odżywcze ESPEN rekomenduje stosowanie doustnych suplementów pokarmowych w postaci koktajli bogatobiałkowych, batonów bogatoenergetycznych, jogurtów, kaszek itp. Zostały one wprowadzone z myślą o pacjentach wymagających dostarczenia specjalnych składników odżywczych w zwiększonej ilości [9,10,11].

Zwiększona podatność osób starszych na zaburzenia odżywiania ma wiele przyczyn, najczęstsze to:

- medyczne – spowodowane problemem klinicznym w przyjmowaniu, wchłanianiu lub zwiększonym zapotrzebowaniem na składniki pokarmowe,
- psychiczne – spowodowane np. zespołem otępienym, jadłowstrętem psychicznym, obniżeniem nastroju – dystymia lub depresja, lub dużym narażeniem na stres,
- społeczne – polegające na braku wsparcia środowiska lub rodziny, w przypadku niedostatecznej sprawności fizycznej, lub niedostatecznej ilości środków finansowych [3,5,8,12].

Do najpopularniejszych narzędzi diagnostycznych stosowanych w ocenie stanu odżywienia w Polsce należą:

- Skala MNA – Mini Nutritional Assessment,

- Skala NRS 2002 – Nutritional Risk Score,
- Skala SGA – Subiektywna Globalna Ocena Stanu Odżywienia [6,13].

Cel pracy

Wyżej wymienione przesłanki skłoniły do podjęcia badań, których celem była ocena stanu odżywienia pacjentów przebywających w ośrodkach opieki całodobowej na terenie województwa śląskiego.

Material i metody

Badania za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety i kwestionariusza MNA przeprowadzono wśród osób przebywających w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych i domu pomocy społecznej w 2017 roku. W badaniach wzięło udział 80 osób w tym 57 (71%) kobiet i 23 mężczyzn (29%). Średni wiek badanych wynosił $82,3 \pm 8,7$ lat. Grupa kobiet i mężczyzn nie różniły się istotnie wiekiem ($83,66 \pm 7,89$ vs $78,73 \pm 9,64$). W badanej grupie 52% stanowiły osoby w przedziale wiekowym 76-85, 18% w przedziale 60-75, a 30% ankietowanych w wieku > 85 lat. Najmłodszy badany miał 60 lat a najstarszy 105. Średnia długość pobytu w placówce wyniosła $16,9 \pm 14$ miesięcy.

Kwestionariusz MNA składa się z dwóch części. Pierwsza część była badaniem przesiewowym oceniającym stan neuropsychologiczny, możliwość poruszania się, ograniczenia w spożywaniu posiłków oraz wskaźnik masy ciała BMI. Maksymalny wynik z badania przesiewowego wynosił 14 punktów. Na drugą część kwestionariusza składały się pomiary MAC (obwód ramienia) i CC (obwód łydki), samodzielna ocena stanu odżywiania pacjenta i sposób żywienia. Maksymalna liczba możliwych do uzyskania punktów w ocenie pacjenta/pacjentki wynosiła 16. Wynik końcowy maksymalnie 30 punktów wskazuje na optymalny stan odżywienia (24-30 punktów – prawidłowy stan odżywienia, 17-23,5 punktów – zagrożenie niedożywieniem, poniżej 17 punktów – niedożywienie).

Zebrane dane poddano analizie statystycznej w programie STATISTICA 12.5. W celu porównania zmiennych ilościowych o rozkładach zbliżonych do normalnego zastosowano test t-Studenta. W przypadku zmiennych o rozkładzie odbiegającym od normalnego użyto testu Kruskala-Wallisa lub U Manna-Whitneya. Do sprawdzenia korelacji pomiędzy zmiennymi ilościowymi użyto test R Spearmana. Zmienne jakościowe porównywano testem Pearsona. Do oceny istotności wpływu poszczególnych zmiennych na interesujące czynniki

główne przeprowadzono wieloczynnikową analizę wariancji dla efektów głównych. Za istotne statystycznie uznano $p < 0,05$.

Wyniki

W pytaniu o stan uzębienia żaden z badanych nie zaznaczył odpowiedzi dotyczącej pełnego uzębienia własnego. Najwięcej ankietowanych 40% zadeklarowało posiadanie protezy częściowej, a 29% protezy całkowitej. Spośród wszystkich badanych 31% miało niepełne uzębienie i nie stosowało protez.

Ankietowani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź na pytanie dotyczące suplementów diety. Ponad połowa (55%) ankietowanych deklaruje korzystanie z suplementów witamin i minerałów. Suplementy wzmacniające skórę, włosy i paznokcie stosuje 39%, a regulujące pracę układu pokarmowego 21%. Preparaty wzmacniające kości i preparaty poprawiające pamięć stosuje kolejno 13% i 14%. Stosowanie preparatów poprawiających wzrok zadeklarowało 6% ankietowanych.

Ilość aktualnie leczonych chorób przedstawia się wśród ankietowanych następująco: większość 35% odpowiedziała, że leczy się z powodu dwóch schorzeń przewlekłych, 33,8% z powodu trzech, 18,8% z powodu czterech, 6,3% z powodu pięciu, a 3,8% z sześciu schorzeń przewlekłych.

Najliczniejsza grupa, 63% deklaruje występowanie u siebie chorób układu sercowo-naczyniowego, 49% chorób układu kostno-stawowego, 35% chorób układu nerwowego i 34% chorób układu moczowego. Na choroby metaboliczne chorowało 26% ankietowanych, problemy z narządami zmysłów zgłosiło 24% badanych, a 14% respondentów podało choroby układu oddechowego.

SKALA MNA

W badanej grupie nie było osób z ciężkimi ograniczeniami w spożywaniu posiłków. Ograniczenia umiarkowane wskazało 31% badanych, a reszta (69%) nie zgłosiła ograniczeń związanych ze spożywaniem posiłków w ostatnich trzech miesiącach.

Połowa badanych podała brak utraty masy ciała, nieznaną utratę masy ciała zgłosiło 13% ankietowanych, utratę masy ciała między 1 a 3 kilogramami 16%, a większą niż 3 kilogramy zgłosiło 21% ankietowanych.

Średnie BMI pacjentów w ośrodkach wyniosło $24,5 \pm 4,3$. Szczegółowy rozkład przedstawia tabela I.

Tabela I. Wskaźnik masy ciała (BMI) ankietowanych pensjonariuszy

Table I. Body mass index (BMI) surveyed residents

BMI [kg/m ²]	n	%
BMI <19	6	8
19 ≤ BMI < 21	11	14
21 ≤ BMI <23	17	21
BMI ≥ 23	46	57
Razem	80	100

Wśród ankietowanych 96% odpowiedziało, że zjada 3 pełne posiłki dziennie. W badanej grupie 80% zjada posiłki samodzielnie bez żadnej pomocy, samodzielnie, lecz z pewnymi trudnościami posiłki zjada 15%, a tylko 5% wymaga stałej pomocy podczas jedzenia.

Wśród ankietowanych 59% odpowiedziało, że nie dostrzega żadnego problemu w związku z własnym stanem odżywienia, natomiast osób niepewnych własnego stanu odżywienia było 39%, tylko 2% ankietowanych twierdziło, że jest niedożywionych.

Stres psychologiczny, lub ciężką chorobę w ostatnich 3 miesiącach przeżyło 28% badanych. W grupie badanej nie było osób w ciężkiej depresji lub z ciężkim odepnięciem.

Wśród pensjonariuszy 64% zażywało więcej niż 3 leki dziennie, 46% zażywało 3 lub mniej leków przepisanych na receptę dziennie.

Odleżyny, lub owrzodzenia skórne występowały u 42,5% pensjonariuszy.

Średni pomiar obwodu ramienia w połowie jego długości (MAC) w centymetrach wynosił u ankietowanych $25,7 \pm 3,3$ cm (mediana = 26 cm), zakres pomiarów wynosił od 18,5 do 38 cm. Wynik powyżej 22 cm MAC uzyskało 87% ankietowanych, poniżej 21 cm MAC 4% ankietowanych. Wyniki 21-22cm MAC uzyskało 9%.

Średni wynik pomiaru obwodu łydki (CC) w centymetrach wynosił $33,8 \pm 5$ (mediana = 34), zakres pomiarów wynosił 28-45cm. Wynik większy bądź równy 31 cm uzyskało 82% pensjonariuszy. Pomiar mniejszy niż 31cm miało 18% badanych.

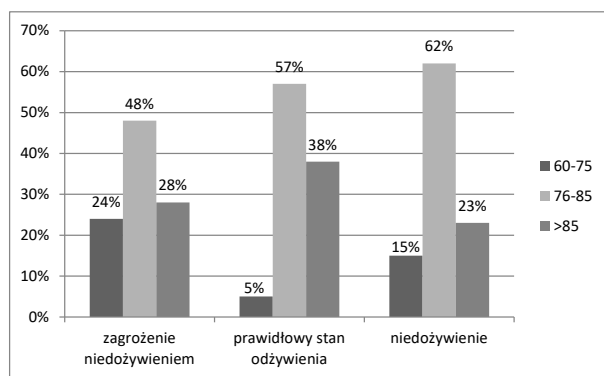
Po podsumowaniu odpowiedzi na pytania zadane w badaniu przesiewowym kwestionariusza MNA uzyskano następujący rozkład odpowiedzi: u 51% pensjonariuszy wykryto zagrożenie niedożywieniem, 28% miało prawidłowy stan odżywienia, a 21% było niedożywionych. Średni wynik uzyskany w badaniu przesiewowym wyniósł $9,6 \pm 2,5$ punktu (mediana = 10), przy czym minimalny wynik wyniósł 2, a maksymalny 14 punktów.

Średni wynik oceny stanu pacjenta wyniósł $11,0 \pm 7,6$ punktów (mediana = 11), zakres punktowy odpo-

wiedzi wynosił 7-14,5, żaden z ankietowanych nie uzyskał maksymalnej ilości punktów.

Średni końcowy wynik całego kwestionariusza MNA wyniósł $20,6 \pm 3,6$ punktów (mediana 21,5), zakres wyników wynosił 9-26,5 punktów. Żaden z pacjentów nie uzyskał maksymalnego wyniku. Wynik 24-30 punktów, wskazujący na prawidłowe odżywienie uzyskało 26% osób, zagrożenie niedożywieniem grozi 58% pensjonariuszom, którzy uzyskali 17-23,5 punktów. Wynik poniżej 17 punktów wskazujący na niedożywienie uzyskało 16% osób.

Poniższa rycina 1 przedstawia stan odżywienia pacjentów w poszczególnych przedziałach wiekowych.

Rycina 1. Stan odżywienia z użyciem skali MNA (Mini Nutritional Assessment) pensjonariuszy w poszczególnych przedziałach wiekowych

Figure 1. Nutrition status using MNA (Mini Nutritional Assessment) residents in individual age groups

W grupie zagrożonej niedożywieniem wiek pacjentów wyniósł $80,8 \pm 9,3$ lat, w grupie prawidłowo odżywionej $85,1 \pm 7,8$ lat, a w grupie niedożywionej $82,5 \pm 6,4$ lat. Wiek nie różnił się istotnie ze względu na stan odżywienia pacjentów (Kruskal-Wallis test: $H(2, N = 80) = 3,3; p > 0,05$) oraz nie miał wpływu na stan odżywienia pacjentów (analiza regresji $F = 1,30; p > 0,05$). Nie uzyskano również istotnej statystycznie korelacji pomiędzy wiekiem, a końcowym wynikiem oceny odżywienia ($R \text{ Spearman} = -0,004; p > 0,05$).

W oparciu o otrzymane wyniki można również wyciągnąć następujący wniosek: im częściej pacjenci są unieruchomieni, tym częściej są zagrożeni niedożywieniem lub są niedożywieni ($\chi^2 = 28,95; p < 0,001$). W grupie pacjentów z pełną sprawnością funkcjonalną nie było osób niedożywionych, a tylko 3 osoby w tej grupie były zagrożone niedożywieniem. Grupa pacjentów unieruchomionych w łóżku składała się z 18 osób zagrożonych niedożywieniem i 9 niedożywionych, tylko 2 osoby były prawidłowo odżywione.

Średnie BMI grupy zagrożonej niedożywieniem wyniosło $23,6 \pm 4,5 \text{ kg/m}^2$; dla grupy z prawidłowym stanem odżywienia $26,9 \pm 2,8 \text{ kg/m}^2$, a dla grupy niedożywionej $23,5 \pm 3,8 \text{ kg/m}^2$. Wskaźnik BMI różnił się istotnie statystycznie pomiędzy grupami pacjentów podzielonych ze względu na ocenę odżywienia (Kruskal-Wallis test: $H(2, N = 80) = 13,7; p < 0,01$). Stwierdzono ponadto istotną statystycznie różnicę pomiędzy wskaźnikiem BMI w grupie zagrożonej niedożywieniem, a w grupie z prawidłowym odżywieniem - A, oraz istotną statystycznie różnicę pomiędzy wskaźnikiem BMI w grupie niedożywionej, a w grupie z prawidłowym odżywieniem - B. Uzyskano istotną statystycznie korelację pomiędzy wskaźnikiem BMI, a końcowym wynikiem oceny odżywienia ($R \text{ Spearman} = 0,48; p < 0,001$). Istotność wyniosła dla A - $p < 0,01$ i dla B - $p < 0,001$.

Wskaźnik BMI istotnie różni się w zależności od MAC (Kruskal-Wallis test: $H(2, N = 80) = 7,1; p < 0,05$), przy czym istotne różnice występują pomiędzy grupami z $MAC < 21$ i $MAC > 22 \text{ cm}$ - A, z którego wynika że: im większy pomiar obwodu MAC tym większe BMI pacjenta, a czym niższy pomiar MAC tym BMI pacjenta było mniejsze. Taką samą zależność uzyskano pomiędzy BMI i pomiarem CC ($p < 0,05$). Uzyskano istotną statystycznie korelację pomiędzy wskaźnikiem BMI, a MAC pacjenta ($R \text{ Spearman} = 0,53; p < 0,001$) oraz CC pacjenta ($R \text{ Spearman} = 0,58; p < 0,001$).

Czym większy pomiar MAC i CC tym pacjent mniej narażony był na ryzyko niedożywienia. Najwyższe pomiary MAC i CC uzyskano w grupie osób prawidłowo odżywionych: CC $36,3 \pm 3$ a MAC $27,5 \pm 2$. Uzyskano istotną statystycznie korelację pomiędzy wynikiem końcowym oceny pacjenta, a MAC pacjenta ($R \text{ Spearman} = 0,30; p < 0,001$) oraz CC pacjenta ($R \text{ Spearman} = 0,39; p < 0,001$).

Dyskusja

Prawidłowe odżywienie w istotny sposób determinuje prawidłowy proces starzenia. Dobranie odpowiedniego sposobu żywienia powinno poprzedzać dokładną analizę stanu odżywienia pacjenta i badania antropometryczne oraz biochemiczne.

Badaną grupę stanowili pensjonariusze ośrodków opieki długoterminowej po 60 roku życia, wśród których ponad 2/3 stanowiły kobiety. Z badań przeprowadzonych przez A. M. Humańską i K. Kędziórą-Kornatowską wynika, że pensjonariuszy DPS cechuje największe ryzyko niedożywienia, gdyż w przeprowadzonej skali MNA uzyskali wynik $21,8 \pm 2,6$ co w porównaniu do osób samotnych i mieszkających z rodziną

miało najniższą wartość. Według autorów taki wynik spowodowany jest zmianą przyzwyczajęń w przypadku zmiany miejsca zamieszkania i środowiska [14]. W badaniu własnym 56% ankietowanych nie zauważyło zmiany nawyków żywieniowych, a 18% deklaroowało poprawę apetytu.

Według A. Saran i G. Duda stosowanie suplementów diety jest powszechne - w grupie 1045 osób w wieku powyżej 60 lat, 64,8% przyjmowało suplementy minerałów lub witamin [15]. W badaniach własnych odsetek osób przyjmujących te suplementy wynosił 55%.

Według B. Wojszel 18% osób powyżej 60. r.ż. w Polsce nie korzysta z protez zębowych [5]. W naszej ocenie problem ten jest o wiele bardziej istotny, ponieważ 31% nie miało protezy zębowej, przy braku pełnego uzębienia. W badanej grupie tylko 23% nie miało problemów ze spożywaniem pokarmów. W badaniach E. Suligi problem ten był mniejszy gdyż problemy ze spożywaniem pokarmów zgłaszało 25,5% kobiet i 19,1% mężczyzn [16].

W prowadzonych badaniach uzyskano istotną statystycznie zależność pomiędzy stanem funkcjonalnym pacjenta, a jego stanem odżywienia. Ocena stanu odżywienia pacjentów przebywających na Oddziale Geriatrycznym przez M. Strugałę i K. Wieczorowska-Tobis, wykazała również zależność pomiędzy wynikami uzyskiwanymi w skali Barthel i skali IADL, a stanem odżywienia pacjenta według skali MNA. W analizowanej grupie osób starszych stwierdzono istnienie związku pomiędzy ryzykiem niedożywienia, a ryzykiem niesprawności we wszystkich ocenianych obszarach sprawności funkcjonalnej [17]. Z badań w Tajwanie [18] i w Brazylii [19] wynika, że wyniki z oceny skalą ADL i MNA są dobrymi parametrami do przewidywania ryzyka śmierci. Niedożywienie lub ryzyko niedożywienia wpływa na obniżenie sprawności, a tym samym ryzyko śmierci. Są to cenne narzędzia szczególnie w instytucjach sprawujących całodobową opiekę i pielęgnację.

Wielochorobowość implikuje niekorzystny proces starzenia się, co często wiąże się z polipragmazją. Średnia ilość chorób, na które leczyli się ankietowani wynosiła 3 ± 1 , a najczęstszym schorzeniem zaznaczanym przez ankietowanych były schorzenia układu krążenia - 63%. B. Babiarczyk i wsp. w swoich badaniach odnotowali znacznie wyższy odsetek - gdyż na schorzenia układu sercowo - naczyniowego cierpiało aż 84,6% ankietowanych, a średnia liczba schorzeń wyniosła 3.5 ± 1.6 [20]. Ocena stanu odżywienia przeprowadzona przez A. Ulatowską i G. Bączyk wskazuje również, że najczęstszymi schorzeniami występującymi u pacjentów są choroby układu krążenia, wynik ten wyniósł 52%, a 97% zażywa więcej niż 3 tabletki dziennie [13].

Dodatkowym problemem mogącym wpływać na stan pacjenta lub być powikłaniem wynikającym z długotrwałego unieruchomienia są odleżyny lub inne zmiany skórne. Badania z oddziału geriatrycznego A. Ulatowskiej i G. Bączyk wskazują, że problem ten deklaruje 85% hospitalizowanych [13]. W naszym badaniu podopieczni posiadający otarcia, odparzenia odleżyny lub inne zmiany skórne stanowili 42,5% ankietowanych.

Utrata masy ciała w grupie osób starszych sugeruje pojawienie się zespołu słabości. Każde badanie pacjenta geriatrycznego powinno uwzględniać czy w ostatnim czasie nie nastąpił gwałtowny ubytek masy ciała. W przebadanej grupie 21% utraciło więcej niż 3 kg, ale u połowy nie obserwowano utraty masy ciała. W grupie opisanej przez A. Ulatowską i G. Bączyk tylko 6% utraciło więcej niż 3 kg masy ciała, a 25% zachowała ją na stałym poziomie [13].

W przeprowadzonych badaniach wykazano związek pomiędzy BMI pacjentów, a ich stanem odżywienia. W grupie badanych wskaźnik BMI <19 uzyskało 8% ankietowanych, a ≥ 23 u 57% ankietowanych. Badania przeprowadzone przez B. Babiarczyk i A. Turbiarz wykazały zależność pomiędzy wartością BMI, a występowaniem chorób przewlekłych [21]. W badaniach prowadzonych przez Z. Srokę i współpracowników BMI wskazujące na niedożywienie uzyskało 10,3% badanych, zaś wskazujące na nadwagę i otyłość 33,7%, prawidłową masę ciała miało 56,1% osób [22]. W innych badaniach przeprowadzonych na oddziale geriatrycznym BMI wyższe niż 23 uzyskało 27% badanych, a jedynie 2% badanych BMI miało poniżej 19 [13]. Wskaźnik ten może być pomocny w ocenie stanu odżywienia, ale nie decydujący ze względu na brak znajomości składu ciała. Wysokie BMI będzie wychodziło u pacjentów przewodnionych, a niskie u bardzo odwodnionych. Zalecane jest sprawdzenie składu ciała lub dokonanie dodatkowych pomiarów np. MAC i CC [13,21]. W grupie ankietowanych dokonane zostały pomiary CC i MAC, których analiza statystyczna wykazała związek ze stanem odżywienia pacjenta. Im większy MAC i CC tym lepszy stan odżywienia pacjenta. W badanej grupie MAC większy od 22 cm miało 87% podopiecznych, a mniejszy od 21 cm 4%. Pomiary CC mniejsze niż 31 cm miało 18%, a większe lub równe 31 cm 82%. Wyniki uzyskane przez A. Ulatowską i G. Bączyk wskazują, że pomiary obwodu ramienia poniżej 21 cm miało 22% badanych, a 12% miało obwód powyżej 22 cm, a pomiar łydki w tej samej grupie pacjentów u 90% wyniósł mniej niż 31 cm [13]. Duża rozbieżność wyników może wynikać z przebadania małej grupy osób. Kończyny dolne, szczególnie u osób z niewydolnością krążenia, są najczęstszym miej-

scem pojawiania się obrzęków, ten fakt również mógł zaważyć na różnicach w otrzymanych wynikach.

Uzyskano następujące wyniki końcowe kwestionariusza MNA: 26% charakteryzował prawidłowy stan odżywienia, 58% było zagrożonych niedożywieniem, a niedożywionych 16%. W badaniach prowadzonych na podstawie kwestionariusza MNA przez A. Ulatowską i G. Bączyk na oddziale geriatrycznym 15% osób charakteryzował dobry stan odżywienia, niedożywionych pacjentów było 33%, a z ryzykiem niedożywienia 52% [13]. Badania przeprowadzone przez Z. Srokę i współpracowników wśród pensjonariuszy DPS, wykazały u 22,4% badanych prawidłowy stan odżywienia, zagrożenie niedożywieniem u 43,9% a niedożywieni u 33,7% badanych [22]. K. Kurowska i J. Simon w przeprowadzonych badaniach otrzymały następujące wyniki 55,1% osób było prawidłowo odżywionych, 42% było zagrożonych ryzykiem niedożywienia, a 2,9% było niedożywionych [23]. W badaniach B. Wojszel naj-

licniejszą grupę stanowiły osoby zagrożone niedożywieniem i tak wśród pensjonariuszy DPS było 61% ankietowanych, a na oddziale chorób wewnętrznych 56% [5]. Przytoczone wyniki badań pozwalają stwierdzić, że największą grupę ankietowanych przebywających w różnych środowiskach stanowią osoby zagrożone niedożywieniem. [5,13,22,23].

Wnioski

Wśród osób w starszym wieku przebywających w ośrodkach opieki całodobowej lub pomocy społecznej powinny być prowadzone regularne badania oceny stanu odżywienia. Osoby, u których stwierdzono ryzyko niedożywienia powinny zostać objęte kompleksową opieką ze strony zespołu interdyscyplinarnego.

Konflikt interesów / Conflict of interest
Brak/None

Piśmiennictwo

1. Sobaszek E. Dieta ludzi starszych. *Mag Pielęg Położ.* 2014;3:12-4.
2. Antczak-Domagala K, Magierski R, Wlazlo A, Sobow T. Stan odżywienia oraz sposoby jego oceny u osób w podeszłym wieku i u chorych otępiących. *Psychiatr Psychol Klin.* 2013;13:271-7.
3. Motzing G, Schwarz S. red. *Pielęgniarnstwo geriatryczne.* Wrocław: Elsevier Urban & Partner; 2012, Wyd. I.
4. Irzyniec T, Nowak-Kapusta Z, Franek G, Drzazga B. Osoby starsze objęte pielęgniarską domową opieką długoterminową. *Gerontol Pol.* 2016;24:207-13.
5. Wojszel B. Niedożywienie i dylematy leczenia żywieniowego w geriatric. *Post Nauk Med.* 2011; 8:649-57.
6. Wiczorowska-Tobis K, Talarska D. *Geriatry i Pielęgniarnstwo Geriatryczne.* Warszawa: PZWL; 2015. Wyd. I.
7. Pertkiewicz M, Korta T. red. *Standardy Żywienia Pozajelitowego i Żywienia Dojelitowego.* Warszawa: PZWL; 2005. Wyd. I.
8. Małgorzewicz S. Zaburzenia odżywiania w starszym wieku – przyczyny i leczenie. *Gastroenterol.* 2014;3:20-1.
9. Volkert D, Brener YN, Berry E, et al. Tłum. Szczerbicki J. Wytyczne ESPEN dotyczące żywienia dojelitowego: Geriatry. *Postępy Żywienia Klinicznego.* 2014;3:24-40.
10. Skokowska B, Dyk D, Miechowicz I. Realizacja zapotrzebowania kalorycznego u chorych w podeszłym wieku. *Now Lek.* 2013;82:108-11.
11. Krzyszycha R, Marzec A, Szponar B. Praktyczne wskazówki prawidłowego żywienia osób starszych. *Gerontol Pol.* 2015;3:47-51.
12. Kanikowska A, Swora-Cwynar E, Kargulewicz A. Niedożywienie w wieku podeszłym – niedoceniony problem kliniczny. *Geriatry.* 2015;9:31-8.
13. Ulatowska A, Bączyk G. Ocena stanu odżywienia pacjentów w podeszłym wieku umieszczonych w oddziale geriatrycznym, dokonana za pomocą skali MNA. *Pielęg Pol.* 2016;1:30-6.
14. Humańska AM, Kędziora-Kornatowska K. Wpływ miejsca zamieszkania osób w podeszłym wieku na stan odżywiania się. *Gerontol Pol.* 2009;17(3):126-8.
15. Saran A, Duda G. Wpływ wybranych czynników na zakup i stosowanie przez osoby starsze witaminowo-mineralnych suplementów diety. *Nauka Technologia Jakość* 2009;4(65):271-7.
16. Suliga E. Zachowania zdrowotne związane z żywieniem osób dorosłych i starszych. *Hygeia Public Health.* 2010;45:44-8.

17. Strugała M, Wieczorowska-Tobis K. Ocena stanu odżywienia pacjentów Oddz. Geriatrycznego w kontekście ich sprawności funkcjonalnej. *Geriatrics*. 2011;5:89-93.
18. Tsai AC, Lee L, Wang J. Complementarity of the Mini-Nutritional Assessment and Activities of Daily Living for predicting follow-up mortality risk in elderly Taiwanese. *Brit J Nutr*. 2013;109:658-66.
19. Pereira M, Moreira P, Cunha de Oliveira C, et al. Nutritional status of institutionalized elderly Brazilians: a study with the Mini Nutritional Assessment. *Nutr Hosp*. 2015;31(3):1198-204.
20. Babiarczyk B, Schlegel-Zawadzka M, Turbiarz A. The morbidity and nutritional status in people 65 years and older hospitalized in medical ward. *Post Nauk Med*. 2014;7:518-24.
21. Babiarczyk B, Turbiarz A. Body Mass Index in elderly people – do the reference ranges matter? *Prog Health Sci*. 2012;1:58-67.
22. Sroka Z, Kozieł P, Walkiewicz K, et al. *Annales Academiae Medicae Silesiensis* 2016;70:24-32 (online). Dostępne: <http://psjd.icm.edu.pl/psjd/element/bwmeta1.element.psjd-8e601eca-ea16-4769-8967-473fa7787bdf>. Pobrane 25.04.2017.
23. Kurowska K, Simon J. Wpływ stanu odżywienia na jakość życia osób po 65. roku życia – doniesienia wstępne. *Geriatrics*. 2013;7:217-25.